

О. М. КЕКОШ

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Висвітлено головні ідеї просвітницької діяльності митрополита Андрея Шептицького та обґрунтовано їх актуальність у діяльності сучасних душ пастирів. Застосовано синтетично-аналітичний метод і розкрито методологію виховання у творах цього церковного діяча. Досліджено актуальне питання виховання дітей та молоді на основі християнських цінностей. Зроблено узагальнення, які сприятимуть подоланню стереотипів педагогічного мислення, творчому використанню історичного вітчизняного освітнього досвіду в сучасних умовах перебудови українського шкільництва, зокрема, у вирішенні окремих соціальних проблем й організації позаурочної та позашкільної виховної роботи в середніх школах, спрямованої на моральне виховання учнів.

Ключові слова: Андрей Шептицький, християнське виховання, молодь.

О. М. КЕКОШ

ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В КОНТЕКСТЕ ДУХОВНОГО СТАНОВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Исследованы главные идеи просветительской деятельности митрополита Андрея Шептицкого и обосновано их актуальность в деятельности современных пастырей. Применен синтетически-аналитический метод и раскрыто методологию воспитания в трудах этого церковного деятеля. Исследованы актуальные вопросы воспитания детей и молодежи на основе христианских ценностей. Сделаны обобщения, которые будут способствовать преодолению стереотипов педагогического мышления, творческому использованию исторического отечественного образовательного опыта в современных условиях перестройки украинского образования, в частности, в решении отдельных социальных проблем и организации внеурочной и внешкольной воспитательной работы в средних школах, направленной на нравственное воспитание учащихся.

Ключевые слова: Андрей Шептицкий, христианское воспитание, молодежь.

О. М. КЕКОШ

EDUCATIONAL ACTIVITIES OF METROPOLITAN ANDREY SHEPTYTSKY AND SPIRITUAL DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE

The main ideas of the enlightenment activities of Metropolitan Andrey Sheptytsky are investigated, and their actuality for activities of modern pastors is defined. Synthetical and analytical method is applied and the methodology of education in the works of Metropolitan Andrey Sheptytsky is analysed. Actual issues of upbringing of children and youth on the basis of Christian values in researched. Certain general conclusions are made, which will help to overcome the stereotypes of pedagogical thinking, and contribute to creative use of the historical national educational experience in modern conditions of restructuring of the Ukrainian science, in particular, in solving certain social problems and organization of extracurricular and out-of-school educational work in secondary schools, aimed at the moral education of the students.

Keywords: Andrey Sheptytsky, Christian education, youth.

В умовах сучасної моральної кризи, про яку говорять багато дослідників, питання виховання стає другорядним. Це і є причиною того, що виростають несформовані і незрілі особистості, від яких згодом залежатиме доля Української держави і нації. Українська педагогіка перебуває в пошуку орієнтирів для формування успішної виховної системи. У цьому контексті, на нашу думку, можуть бути корисними виховні принципи з морально-пастирських послань митрополита Андрея Шептицького. Він глибоко розумів значення виховання і звертав

на нього постійну увагу як у ділянці теоретичного обґрунтування, так і в царині практичного здійснення через мережу різних виховних установ та засобів.

Радянська виховна система відводила головну роль в справі виховання школі, яка мала поступово і наполегливо підготовляти будівників нового соціального ладу. Роль сім'ї і батьків при такому підході була другорядною. Зовсім іншу модель представляє у своїх творах митрополит Шептицький. Він наголошує на відповідальності батьків за виховання своїх дітей та представляє родину як найуспішніше виховне середовище. Погоджуючись з думкою митрополита, відзначимо, що виховання дітей і молоді – це насамперед відповідальність батьків, яким допомагають різноманітні виховні та освітні установи. Цілісне виховання не може не включати релігійного аспекту. Це твердження митрополита Андрея добре представлене та пояснене в його творах.

Вибравши дану тему, хочемо вказати, що в Україні існував самобутній християнський погляд на виховання дітей і молоді, який ми можемо простежити у пастирських посланнях цього видатного церковного діяча. У них він заклав своє розуміння виховання дітей і поклав багато праці та сил для вирішення цього питання, яке залишається актуальним донині.

Мета статті – розкрити та осмислити думки митрополита Андрея щодо християнського виховання дітей і молоді та показати їх актуальність і значимість у сучасній виховній дійсності, яка характерна невизначеністю та надмірною експериментальністю.

Обсяг статті не дає можливості детальніше розглянути всі аспекти християнського виховання у посланнях митрополита, тому певні аспекти цієї проблематики потребують більш конкретного дослідження.

Освітні та виховні проекти митрополита Андрея Шептицького

1. Семінарія.

Митрополит Андрей Шептицький, який впродовж 1901-1944 рр. очолював Українську греко-католицьку церкву, доклав чимало зусиль, аби поліпшити освітній та виховний рівень духовенства. Від першої хвилини свого митрополитування він звернув особливу увагу на Львівську духовну семінарію, в якій виховувалися майбутні богослови, провідники та вчителі народу. Митрополит часто відвідував семінарію, спілкувався з настоятелями, провадив конференції з вихованцями, цікавився їх життям, шукав талановитих поміж ними і посилав на вищі студії в Рим, Відень, Інсбрук або Фрайбург. Уже через 10 років митрополит мав молодих, вишколених у західних університетах священників, котрим міг доручити важливі місця в архієпархії. За увесь час свого митрополичого служіння владика Андрей виховав близько 200 священників із вищою освітою, переважно з науковими ступенями. Це був резерв, з якого він міг добирати собі помічників для керівництва архієпархією, владик-помічників, радників, добрих настоятелів духовної семінарії, катехитів середніх шкіл, а також забезпечувати українські катедри на богословському факультеті Львівського університету, а опісля скласти колегію професорів богословського факультету й урешті, що найважливіше, професорів Богословської академії. Митрополит Андрей прагнув піднести моральний та інтелектуальний рівень душпастирів. Часті конференції, реколекції, різноманітні друковані видання – це ті засоби, які дали їм змогу розвиватися та вдосконалюватися.

Покидаючи Станіславівську єпархію, кир Андрей залишив по собі чудовий слід – заснував бібліотеку для духовенства, якій подарував велику кількість своїх книжок та цінних стародруків [2].

У 1906 р. він фінансував жіночу гімназію, а згодом і вчительську семінарію під проводом сестер-василіянок та подарував їм чудовий будинок з великим наділом землі [3].

У 1919 р. митрополит заснував чоловічу гімназію класичного типу «мала семінарія» з інтернатом, де виховували у християнському дусі майбутніх студентів теології. Багато її випускників, однак, обирали подальші світські студії, часто за кордоном на стипендії митрополита, бо польська влада не визнавала подібного навчання. Під час пацифікації у 1930 р. поляки закрили 7 і 8 класи у кількох гімназіях і кир Андрей створив навчальні класи для них, а також заснував другу «малу семінарію» в Рогатині. Там знаходили притулок також усі вигнані з державних шкіл з політичних мотивів, особливо за членство в ОУН. До тих «малих семінарій» приймали також православних з Волині, до яких ставилися з великою толерантністю.

2. Сиротинці.

Постійним і неперервним було піклування великого митрополита про сиріт. Особливо він опікувався тисячами знедолених дітей, що втратили батьків у Першій світовій війні. З нагоди повернення митрополита з російського ув'язнення в 1917 р. галицька громада збрала т. зв. «пожертву любові», назвавши її «Фондом імені Андрея Шептицького». Невдовзі митрополит уп'ятеро збільшив його власною щедрою пожертвою та заснував притулок для сиріт у Львові, названий його іменем. Згодом кир Андрей подарував для цього притулку велику посілість у с. Зарваниці на Тернопільщині, віддавши її під провід отців-студитів, котрі мали там також сільськогосподарську школу. Під час поїздок до Північної Америки у 1920–1922 рр. він інтенсивно збирав кошти для воєнних сиріт [3, с. 42].

Андрей Шептицький також щедро допомагав сестрам-василіянкам у фінансуванні їхнього сиротинця, особливо дбав про добре харчування сиріт.

У 1925 р. отці-студити побудували за його допомогою новий центр на Кайзервальді у Львові (Кривчиці), де відкрили сиротинець.

Митрополит заснував також перший монастир сестер-студиток у Якторові коло Унева, де відкрили також притулок і сиротинець для дітей віком до 7 років.

В інституті св. Йосафата у Львові теж жили сироти, котрим щедро допомагав кир Андрей. На утримання сиротинців митрополит подарував майно Посічі-Майдану. Загальна сума його власних пожертв для сиріт перевищувала півмільйона тодішніх доларів США.

3. Школи та садки.

Як добрий пастир, митрополит Андрей ревно дбав про своїх вірних задалегідь. Він заснував «Порадню матерів» на Янівському передмісті у Львові, яку очолило жіноче Товариство опіки над молоддю у купленому та подарованому митрополитом будинку, а також відкрив «Українську лічницю» на Городоцькій, де найбідніші заробітчани та їхні діти отримували безкоштовну медичну опіку, а часто й допомогу на прожиття [3, с. 43].

Щоби запобігти денаціоналізації та деморалізації впливу вулиці, митрополит організував притулки та дитячі садки для дошкільнят, батьки яких важко працювали. Тут сестри та світські виховательки прищеплювали дітям моральні та патріотичні ідеали. Відвідуючи ці заклади, діти утверджувалися у любові до своєї батьківщини, всього українського [7, с. 48].

Водночас Андрей Шептицький щедро допомагав приватному народному семикласовому шкільництву, яке провадили сестри-василіянки і товариство «Рідна школа». Владика подарував йому чотири будинки у Львові: «Рідній школі» ім. князя Льва – на Личакові, де була також читальня «Просвіти», а школу ім. Бориса Грінченка розмістив на Святоюрській горі. Ці приватні українські школи були надійним захистом перед денаціоналізацією: за їх відсутності єдина міська українська школа ім. Маркіяна Шашкевича просто не змогла б умістити всіх українських дітей Львова, тому решта просто ополячилися би. Одне товариство «Рідна школа» не змогло б утримувати українську молодь, бо більшість учнів походила з бідних родин, які не лише не могли платити за навчання дітей, а й часто не мали навіть за що придбати дітям елементарного шкільного приладдя, а то й теплого одягу. Там молоді українці здобували ґрунтовне релігійне та патріотичне виховання від щиро відданих учителів, нерідко висококваліфікованих. Тож не дивно, що шкільна дівтора Львова на щорічних святах молоді сердечно вітала свого опікуна [8, с. 33].

Спеціально дбав великий архипастир і про подальшу долю бідної молоді й уможлилював їй фахову ремісничу освіту, щоби вона в недалекому майбутньому могла себе утримати. Так, він заснував і утримував у Львові ремісничу школу на Городоцькій вулиці, дівочу кравецьку школу «Труд», хлоп'ячу ремісничу бурсу на Пасіках, дяківську школу з бурсою, в якій учили диригентської майстерності, а також книгознавства, засад ремесла, кооперації та управління громадським майном. Митрополит був фундатором першої української сільськогосподарської школи товариства «Просвіта» в Миловані коло Галича з відділами молочарським, садівничо-городничим і господарським, а також першої сільськогосподарської школи для сільських господинь у Коршеві Коломийського повіту, де діяла і садівнича школа [9, с. 57].

Кир Андрей зробив можливим отцям-студитам вести шевську, різьбярську та гарбарську школи в Уневі коло Перемишлян, у Дорі – навчати гуцульську молодь столярства, кравецтва,

шевства. Ті школи були переважно і бурсами (училищами), де учні жили [4]. У Львові митрополит також заснував велику бурсу «Рідної школи» для молоді, яка відвідувала гімназії чи інші школи, а також Інститут ім. святого Йосафата.

Тоді багато українських дівчат працювали служницями в польських та єврейських родин. Аби вберегти їх від релігійних, національних, економічних і моральних збитків, Андрей Шептицький купив у Львові приміщення для їхнього товариства «Будучність», що опікувалося такими дівчатами. Владика хотів відродити колись численний і знаний стан українських ремісників та вишколити новітніх працівників сільського господарства, що відповідно підвищило би соціальний рівень життя народу. Зазвичай він дарував ремісничим школам мастки, щоб їх вихованці були самодостатніми, водночас навчаючи їх азам самоуправління. Не занедбував митрополит і виховання провідної верстви українства в середніх школах.

4. Богословська академія і Богословське наукове товариство.

У 1919 р. митрополит Андрей відкрив у Львівській семінарії богословський факультет, на базі якого пізніше, в 1929 р., він відкрив Богословську академію з двома факультетами – філософським і богословським.

У 1923 р. архипастир заснував Богословське наукове товариство, яке видавало свій журнал «Богослов'я» та «Праці Богословського Наукового Товариства». Головою товариства був о. д-р Йосиф Сліпий [2, с. 15]. Започаткування Богословського наукового товариства і Богословської академії засвідчували, що рівень освіти українського духовенства невпинно зростає. Ці важливі навчальні заклади митрополит Андрей щедро фінансував не лише грошми, а й обдаровував книжками. Усі науковці, які хотіли працювати у богословській царині, мали нагоду користуватися бібліотечними фондами Студіону у Львівській студитській лаврі, книгозбірнею та архівом митрополита, бібліотекою й архівом василянських монастирів, а також матеріалами львівських бібліотек [4, с. 34].

5. Університет та просвітницько-видавничі проекти митрополита Андрея Шептицького.

У 1902 р. в австрійському парламенті Андрей Шептицький кілька разів акцентував увагу присутніх на заснуванні окремого українського університету у Львові: «Хоч питання створення самостійного університету у Львові є вже від років предметом переговорів і найбільш наполегливих бажань та намагань руської нації, в цій справі все-таки дотепер не підприято нічого позитивного. А проте ця справа ... є з багатьох причин важливішою, як це могло б видаватись в першому моменті. Що заснування руського університету у Львові є потрібне, вважаю доказаним і більше як доказаним, незаперечним» [5, с. 588].

Митрополит Андрей твердив: український народ, його національний і культурний розвиток постійно потребує все більшої кількості священиків, педагогів, адвокатів, суддів та інших академічно освічених фахівців. І тому першорядним завданням українських освітян та духівництва має стати заснування українського університету [5, с. 588]. Владика вважав створення його у Львові не лише потрібною, а й життєво необхідною подією в розвитку українського народу. Коли до 1918 р. було втрачено реальні шанси на заснування такого університету у Львові, митрополит купив землю при вулиці Шептицьких, що межувала з площею митрополії, та планував самотужки заснувати там цей вуз.

Після повернення із заслання у 1917 р. Андрей Шептицький фінансував видавництво багатьох часописів, журналів, книжок на релігійно-християнську тематику для різноманітних верств населення, оскільки добре розумів украї важливе значення друкованого українського слова. Серед видань: література для дітей, а саме – журнал «Наш приятель» і книги його бібліотеки; для молоді – часописи «Поступ» (згодом він став органом українського католицького студентства) та «Українське юнацтво». За сприяння кир Андрея виходили тижневики для інтелігенції та народу «Христос – наша Сила» і «Мета», а також літературно-науковий місячник «Дзвони» (при ньому існувала бібліотека «Дзвонів», яка випустила понад 30 томів наукових творів). Для видання книг та іншої літератури митрополит купив окрему друкарню «Бібльос». Також фінансував молодіжну організацію «Орли» (видавала журнал для молоді «Українське юнацтво»).

6. Дозвілля і молодіжні організації.

Вимагаючи від усіх самовідданої, жертвенної праці, великий пастир розумів важливе значення здорового відпочинку серед чудової рідної природи, серед вихователів, котрі посилюють релігійно-патріотичне виховання молоді на дозвіллі. Тож він зобов'язав товариство «Просвіта», передавши йому маєток у Миловані над Дністром, приймати бідних дітей на літній відпочинок. Зазвичай, їздили туди зі своїми вчителями двома заїздами по 50 школярів. Хворих учнів посилали до Підлютого в Карпатах, а дошкільнят – до Унева, до монастиря сестер-василіянок, або до Ворохти. Займався відпочинком та оздоровленням дітей Українське товариство вакаційних осель [7, с. 48].

Особливу увагу митрополит Андрей звертав на дітей, батьки яких були найбіднішими. Ці школярі погано харчувалися і часто хворіли, у міських школах та на вулиці вони, не чуючи української мови, масово ополячувалися. А їхні батьки, постійно тяжко працюючи, не мали ані часу, ані сили займатися вихованням своїх дітей. Саме для таких хлопців і дівчат митрополит заснував спочатку в Милованю коло Товмача (нині м. Тлумач на Івано-Франківщині) так звану «Вакаційну оселю» для сотень дітей, а пізніше – велике Літнице, тобто місце, де можна влітку відпочити, у митрополичих лісах (Підлюте у Карпатах). Там одразу можна було розмістити кілька тисяч дітей віком 4-14 років. З цією метою було побудовано просторі будинки. Міська хвороблива дітвора групами приїжджала туди на кілька тижнів подихати чистим гірським повітрям, покупатися, піти у гори, вживати здорову їжу. Учителі та настоятелі в цих літніх таборах вчили школярів молитви, української пісні, історії, любові до своєї церкви, Батьківщини, народу і мови, а також християнської поведінки, умінь розрізняти добро і зло, заповідей Божих тощо. І все це утримував своїм коштом їх добрий батько – кир Андрей [3, с. 41].

Окрім цього, митрополит був великим благодійником Пласту. Частину своїх маєтків у Карпатах він віддав на пластові табори: гору Сокіл – на юнацький табір, якому подарував деревину для будівництва колиб, а площу біля своєї літньої резиденції в Підлютому – на табір «Остодір». Часто він любив перебувати серед пластунів, спілкувався з ними, вислуховував їх проблеми. Коли польська влада заборонила Пласт, кир Андрей ініціював створення Католицької асоціації української молоді «Орли», що продовжувала працю з молоддю наближеними до пластових методами та проводила літні табори у Крилосі біля Галича, на Соколі, у Страдчі біля Янова й у Михайлівцях біля Рогатина. Табір «Остодір» продовжував свою діяльність під опікою Українського товариства вакаційних осель [6, с. 83]. Тож не дивно, що часто бачимо митрополита на фотографіях серед пластунів, «соколів» і дітвори загалом.

У 1933 р. у Львові за ініціативою Андрея Шептицького відбувся багатотисячний здвиг «Українська молодь – Христові». Подібної маніфестації в місті не пам'ятали з 1914 року [2, с. 59]. Програма цього зібрання охоплювала польову службу Божу з присягою на вірність Христові та похід на Святоюрську гору. На площі св. Юра, на окремій трибуні, сидів великий пастир церкви Андрей Шептицький та уділяв архиерейське благословення усім учасникам здвигу [6].

Підсумовуючи багатогранну діяльність слуги Божого митрополита Андрея Шептицького, необхідно визнати, що велику частину її займала праця над вихованням молоді – майбутнього українського народу. Особливу увагу він присвячував найбільш покривдженим – сиротам і злиденним. Кир Андрей прагнув до поступу свого народу не лише шляхом виховання провідної його верстви, а й через поширення фахової, ремісничої, сільськогосподарської та технічної освіти серед усієї молоді. Релігійно-патріотичне виховання митрополит заохочував посилювати під час літнього відпочинку в таборах молоді серед чудової природи. Дбав невтомно, аби відповідні християнські журнали та книжки забезпечували духовне зростання молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Т. 1. / Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
2. Зеньковский В. Проблемы воспитания в свете христианской антропологии / В. Зеньковский. – М.: Изд-во Свято-Владимир. братства, 1993. – 224 с.
3. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький: його життя і заслуги / В. Лаба. – Люблін : Свічадо, 1990. – 62 с.
4. Ленчик В. Визначні постаті Української церкви : Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий / В. Ленчик. – Львів: Свічадо, 2010. – 608 с.
5. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність: документи і матеріали 1899-1944. Церква і суспільне питання / За ред. А. Кравчук. – Львів: Місіонер, 1999. – 571 с.

6. Синиця П. У 50-ліття великого Здвигу Молоді / П. Синиця // Церковний Календар-Альманах. – Чикаго, 1983. – С. 776-782.
7. Цегельський Л. Митрополит Андрей Шептицький / Л. Цегельський. – Львів: Місіонер, 1995. – 77 с.
8. Шептицький А. Пастирські Послання 1899–1914 рр., т. 1. / А. Шептицький. – Львів: Вид. «Артос», 2007. – 1014 с.
9. Ярмусь С. До проблеми християнського виховання молоді / С. Ярмусь // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: зб. наук. праць: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф., м. Острогож, 16-18 травня 1997 р. – Острогож: Острогожка академія, 1998. – С. 227–244.